

Шадюк Ольга

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри дошкільної
педагогіки і психології та спеціальної освіти імені

проф. Т. І. Поніманської

Рівненського державного гуманітарного університету,

м. Рівне, Україна

ORCID: 0000-0001-6120-7759,

e-mail:olgapad@ukr.net

СПІВПРАЦЯ ВИХОВАТЕЛІВ ЗДО ТА БАТЬКІВ, ЩО ВИХОВУЮТЬ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

Анотація. У статті теоретично обґрунтовано проблему співпраці вихователів закладів дошкільної освіти із батьками, що виховують дітей з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивної освіти. Розглянуто сучасні підходи до інклюзивної та дошкільної освіти. Визначено та уточнено сутність понять: «інклюзивна освіта», «співпраця», «діти з особливими освітніми потребами».

Однією з найважливіших складових освітнього процесу в сучасних закладах дошкільної освіти є організація роботи з батьками вихованців. Доведено, що успіх у роботі з дітьми неможливий без міцного системного зв'язку із сім'єю.

У сучасному суспільстві є багато сімей, що виховують дітей з особливими освітніми потребами, які не готові взяти повну відповідальність за повноцінний розвиток дитини. Тому особливо важливою є тісна співпраця педагогів і батьків, які мають власні можливості для спільної організації та проведення освітніх заходів для дітей з особливими освітніми потребами. Освітні програми для дітей з особливими освітніми потребами стають більш наповненими корисним змістом та ефективнішими, коли батьки стають активними учасниками колективу. За пасивної позиції батьків освітня програма дитини значною мірою набуває компромісного характеру.

Враховуючи проблему становлення в Україні інклюзивної освіти, важливим постає питання співпраці вихователів із батьками, які виховують дітей з особливими освітніми потребами, адже сім'я є міцною опорою для дитини та найважливішим фактором її соціалізації.

Ключові слова: інклюзивна освіта, заклад дошкільної освіти, співпраця, діти з особливими освітніми потребами, батьки, що виховують дітей з особливими освітніми потребами.

Постановка проблеми. Проблема співпраці батьків та педагогів посідає вагомe місце у системі дошкільної освіти. Батьки та вихователі не завжди розуміють та знають, як правильно співпрацювати, щоб досягти вагомих позитивних результатів у розвитку дитини з особливими освітніми потребами.

Законодавство України чітко визначає межі відповідальності батьків за навчання та виховання дітей у сучасних умовах освітнього простору. Тільки батьки або особи, які їх замінюють зобов'язані створювати належні умови для повноцінного виховання, розвитку природних здібностей та фізичної підготовки дітей з особливими освітніми потребами (Романюк, 2021).

Варто зазначити, що сім'я є потужним джерелом духовної та матеріальної опори дитини, найважливішим фактором її соціалізації. За своїм впливом, сім'я переверщує всі інші суспільні інститути виховання.

Сьогодні, дуже часто зустрічаються родини, в яких дитина з ООП стає важкою ношею. Такі батьки намагаються вдавати, що все гаразд та відмовляються від особистісного спілкування із педагогом. Вони сповнені розчарування та злості на всіх оточуючих. Щоб налагодити контакт з такою родиною та допомогти їй, важливо відшукати особливий, індивідуальний підхід до неї. Дуже важливо допомогти батькам повірити в свої сили, повірити в сили своїх дітей, прийняти і полюбити їх.

Аналіз основних досліджень з проблеми. Проблема співпраці батьків з педагогами розглядали багато вітчизняних та зарубіжних науковців. Так, важливі аспекти співпраці батьків та педагогів в процесі виховання і навчання дітей висвітлено у працях Т. Виноградової, О. Докукіної, Т. Кравченко, І. Мачуської, Л. Повалій, В. Постоного, О. Пухти та інших. У своїх дослідженнях науковців опиралися на досягнення сучасної психолого-педагогічної науки та особливості нинішніх реалій. Ними було визначено найбільш актуальні проблеми сімейного виховання дітей різних вікових категорій, виокремлено ефективні способи усунення наявних недоліків шляхом залучення батьків до співпраці із закладами освіти.

Також науковцями досліджувалися проблеми виховання дітей з ООП (М. Виноградова, Т. Філічова, Г. Чірка та ін.), були розроблені поради батькам дітей з особливими освітніми потребами (В. Бондар та В. Засенко), вивчені та розроблені форми роботи з такими сім'ями (С. Миронова).

Вище викладене дає змогу констатувати, що сьогодні спостерігається суттєвий розвиток та вирішення проблеми співпраці батьків, що виховують дітей з особливими освітніми потребами з педагогами закладів освіти. Проте слід зазначити, що вивчення проблеми співпраці вихователів ЗДО та батьків таких дітей в умовах інклюзивної освіти потребує подальшого дослідження.

Мета статті – висвітлити проблему співпраці фахівців дошкільної освіти з батьками, що виховують дітей з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного освітнього простору.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сьогодні система дошкільної освіти України для дітей з особливими освітніми потребами надає пріоритет принципам, проголошеним у Конвенції про права дитини, зокрема принципу пріоритету сім'ї, стосунків між дитиною і батьками та принципу максимальної участі батьків у процесі становлення розвитку дитини. Таке бачення ролі батьків та закладу дошкільної освіти в якому виховується дитина з ООП – призвело до переходу від освіти із соціальним характером – до сімейно-орієнтованої освіти з активною участю батьків.

Слід зазначити, що не всі сім'ї, які виховують дітей з особливими освітніми потребами повністю усвідомлюють можливості своїх дітей. Причини можуть бути різними: одні сім'ї не хочуть займатись вихованням особливої дитини, інші – не знають, як виховувати дітей. У всіх випадках необхідна кваліфікована допомога закладу освіти, важливим компонентом діяльності якого є бачення педагогічним колективом в особі батьків союзника, однодумця у вихованні дитини (Дмітрієва, 2020).

Нами визначено, що співпраця трактується як тісна взаємодія батьків, що виховують дитину з особливими освітніми потребами та спеціалістів, які беруть участь у її вихованні та навчанні, а саме: вихователь, логопед, психолог, асистент вихователя. Така взаємодія повинна базуватися на рівності всіх, хто залучений до процесу виховання дитини. Вся діяльність повинна бути спільною, однак, різною. Зокрема, може бути обмін інформацією про стан здоров'я дитини, а може бути – повне або часткове включення батьків у освітній простір групи, в якій виховується їхня дитина.

Для організації тісної співпраці з батьками, що виховують дітей з особливими освітніми потребами, на нашу думку, необхідно застосувати необхідна педагогічні принципи, серед яких можна виокремити: сім'я є стабільним елементом в житті дитини; у співробітництві необхідний систематичний обмін інформацією про розвиток дитини з батьками; організація послуг, які забезпечать сім'ю емоційною підтримкою; розробляючи навчально-виховну програму – враховувати потреби дітей з ООП; кожна сім'я – унікальна; заохочення та створення умов для взаємної підтримки батьків.

Варто відзначити винятковість індивідуальних форм співпраці з батьками дітей із ООП, які дозволяють встановити особистий контакт педагога із кожним з батьків, а також, з'ясувати сутність педагогічної позиції сім'ї. Також індивідуальні форми співпраці стануть у нагоді батькам для розуміння і виправлення помилок, якщо вони є (Дмітрієва, 2020).

Досліджуючи проблему співпраці ЗДО із батьками в умовах інклюзивної групи, нами виявлено, що більшість батьків, серед них і батьки дітей з ООП, неохоче співпрацюють із педагогом та іншими фахівцями. Ці батьки, пояснюють свою відмову браком часу, великою зайнятістю або ж, в гіршому випадку, наполягають на тому, що вони краще

знають свою дитину і, відповідно, знають, що їй потрібно робити. Є ще категорія батьків, які вважають, що їхня дитина і так все знає та вміє.

За даними досліджень, можна стверджувати, що лише незначна частина батьків здатні до активної співпраці з педагогами ЗДО, вони цікавляться досягненнями своїх дітей.

Надзвичайно ефективною формою співпраці в інклюзивній групі є спільні свята та різні виховні заходи. Така форма співпраці об'єднує батьків, дає можливість розслабитись та забути про те, що їх дитина є особливою. Батьки охоче допомагають у виготовленні костюмів, придумують обладнання, пропонують та виготовляють різні подарунки. Однак, така поведінка притаманна не усім батькам, є батьки, які самоусуваються від співпраці та уникають участі у заходах (Колупаєва, 2010).

Для покращення взаємодії між батьками дітей з особливими освітніми потребами та спеціалістами ЗДО, а також, для налагодження тісного контакту з ними нами запропоновано такі етапи:

Перший етап передбачає набуття статусу друзів із батьками, виявлення до них поваги, толерантності та співчуття для відкритості стосунків.

Другий етап передбачає колективне обговорення усіх проблеми, які виникають у процесі розвитку дитини з особливими освітніми потребами, можливих варіантів вирішення кожної проблеми. Також, на цьому етапі, можна ділитися новими ідеями, досвідом та пропозиціями щодо виховання та навчання дитини з особливими освітніми потребами.

На третьому етапі слід визначити спільні інтереси та бажання батьків, довідатись про їхні очікування та сподівання.

На четвертому етапі ми вже можемо визначити ступінь зацікавленості батьків щодо співпраці, визначити їх можливості в залученні до спільної роботи.

У процесі співпраці з батьками, що виховують дітей з особливими освітніми потребами варто пам'ятати про ще один важливий аспект – робота із батьками дітей із загальним рівнем розвитку, з метою – толерантного та гуманного ставлення дітей один до одного. Для цього ми запропонували спільний перегляд короткометражних мультфільмів, які допомогли дати відповідь на такі запитання батьків: «Як пояснити своїй дитині про дітей з особливими освітніми потребами?», «Як навчити свою дитину бути доброю, справедливою та небайдужою?».

Так, ми запропонували переглянути такі короткометражні мультфільми: «Скарлет» (історія про дівчинку, яка втратила одну ногу і відчувала свою несхожість, від чого дуже страждала); «Про Дмитрика» (історія про хлопчика з ДЦП та дівчинку, яка з ним подружилась завдяки добрим порадам її мами); «Тамара» (історія про дівчинку, яка не чує та не може говорити, алеу неї є прекрасне відчуття ритму, гарна пластика та величезне бажання стати балериною); «Вальсовий дует» (історія про обдарованих дівчаток-сіамських близнюків, які чудово грають на фортепіано); «Мотузки» (історія про хлопчика із ДЦП та дівчинку, яка

йому допомагала в класі); «Подарунок» (історія про хлопчика без ноги, який отримав в подарунок щеня без однієї лапки); «Соловейко з одним крилом» (історія про солов'їну сім'ю в якій народилось солов'ятко із одним крилом).

Варто відзначити ще один важливий факт співпраці – це те, що є педагоги, які не завжди усвідомлюють важливість і необхідність співпраці з сім'єю. Так, багато молодих спеціалістів вважають, що вони володіють необхідними знаннями проте, як розуміти дитину, як її навчати, виховувати на науковій основі і недооцінюють роль батьків у цих процесах.

Однак слід донести педагогам інформацію проте, що завдяки підтримці та співпраці ЗДО батьки мають змогу отримати необхідний досвід та бути незалежними приймаючи рішення стосовно догляду за дітьми з особливими освітніми потребами.

Слід відзначити, ще одну важливу складову у побудові співпраці між батьками та педагогами – це рівність всіх сторін такої співпраці.

Так, кожен із батьків повинен відчувати, що педагог спілкується з ними на рівних. Педагоги не повинні дивитися на батьків таких дітей «згоризонт», вони повинні надихати батьків брати активну участь в процесі виховання та навчання дитини з особливими освітніми потребами.

Висновки і перспективи подальших розвідок. Отже, зважаючи на викладене вище, слід зазначити, що батьки є головними наставниками своїх дітей, вони проводять багато часу зі своїми дітьми, краще розуміють їх характер і поведінку, тому вони мають право на особливу увагу та повагу з боку педагога. Вихователі інклюзивних груп можуть значно допомогти батькам у правильному вихованні дітей з особливими освітніми потребами, але це може відбутися лише за умови успішної їх співпраці. Багато батьків дітей з ООП спочатку приховують свій смуток, гнів чи відчай, але швидко йдуть на контакт, коли розуміють, що вихователю не байдужі їхні переживання та труднощі.

Отже, за умови активної співпраці педагогів та батьків – їхні знання та ресурси подвоюються, що позитивно впливає на розвиток таких дітей. Освітні програми для дітей з особливими освітніми потребами стають більш наповненими корисним змістом та ефективнішими, коли батьки стають активними учасниками колективу. За пасивної позиції батьків освітня програма дитини значною мірою набуває компромісного характеру.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Романюк, Н. (2021). Методичний посібник «Робота та співпраця із батьками дітей з ООП». URL: <https://vseosvita.ua/library/metodichniy-posibnik-robota-ta-spivpraca-iz-batkami-ditej-z-oor-406357.html> (дата звернення 01.11. 2022).

Дмітрієва, О. (2020). Дослідження проблеми ставлення педагогів до взаємодії з батьками учнів з особливими освітніми потребами. *Актуальні*

питання корекційної освіти. URL: <https://aqce.com.ua/download/publications/618/583.pdf/> (дата звернення 07.11.2022).

Колупаєва, А. (2010). *Путівник для батьків дітей з особливими освітніми потребами: Навчально-методичний посібник*. Київ: ТОВВПЦ «Літопис –XX». 2010. 255 с.

REFERENCES

Romaniuk, N. (2021). *Metodychnyi posibnyk “Robota ta spivpratsia iz batkamy ditei z OOP”* [Teaching Aid “Work and Cooperation with Parents of Children with Special Needs”]. URL: <https://vseosvita.ua/library/metodicnij-posibnik-robota-ta-spivpraca-iz-batkami-ditej-z-oop-406357.html> (data zvernennia 01.11.2022). (in Ukrainian)

Dmitriiieva, O. (2020). *Doslidzhennia problemy stavlennia pedahohiv do vzaiemodii z batkamy uchniv z osoblyvymy osvitimy potrebamy* [Study of the Problem of Teachers’ Attitude to Interaction with Parents of Students with Special Educational Needs]. *Aktualni pytannia korektsiinoi osvity*. URL: <https://aqce.com.ua/download/publications/618/583.pdf/> (data zvernennia 07.11.2022). (in Ukrainian)

Kolupaieva, A. (2010). *Putivnyk dlia batkivditei z osoblyvymy osvitimy potrebamy: Navchalno-metodychnyi posibnyk* [Teaching Guide for Parents of Children with Special Educational Needs: Teaching Aim]. Kyiv: TOV VPTs “Litopys –XX”. 2010. 255 s. (in Ukrainian)

COOPERATION BETWEEN PRE-SCHOOL EDUCATORS AND PARENTS RAISING CHILDREN WITH SPECIAL EDUCATIONAL NEEDS

Olha Shadiuk

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Professor T.Ponimanska
Department of Preschool Pedagogy and Psychology
and Special Education,
Rivne State University for the Humanities,
Rivne, Ukraine
ORCID: 0000-0001-6120-7759,
e-mail: olgapad@ukr.net

Abstract. The article theoretically substantiates the problem of cooperation between preschool educators and parents raising children with special educational needs in the conditions of inclusive education. Modern approaches to inclusive and preschool education were considered. The essence characteristics of the concepts: “inclusive education”, “cooperation”, “children with special educational needs” were defined and clarified. One of the most

important components of the educational process in modern preschool education establishments is the organization of work with the parents of children. It has been proven that success in working with children is impossible without a strong systemic connection with the family. In modern society, there are many families raising children with special educational needs who are not ready to take full responsibility for the full development of the child. Therefore, the close cooperation of teachers and parents, who have their own opportunities for joint organization and holding of educational events for children with special educational needs, is particularly important. Educational programs for children with special educational needs become more meaningful and effective when parents become active members of the team. With the passive position of the parents, the child's educational program takes on a compromising character to a large extent.

Taking into account the problem of inclusive education in Ukraine, the issue of cooperation between educators and parents who raise children with special educational needs becomes important, because the family is a strong support for a child and the most important factor in its socialization. Nowadays there are families in which a child with special educational needs becomes a heavy burden for parents. Such parents try to pretend that everything is fine and refuse personal communication with the teacher. They are full of frustration and anger towards everyone around them. In order to establish contact with such a family and help it, it is important to find a special, individual approach to it. It is very important to help such parents to believe in their own strength, to believe in the strength of their children, to accept and love them as they are.

Keywords: inclusive education, preschool education establishment, cooperation, children with special educational needs, parents raising children with special educational needs.

Стаття надійшла до редакції 08.11.2022р.